

בבא קמא יז

משה שווערד

1. מהר"ל חדושי אגדות על בבא קמא דף טז/ב

פליגי בה. פירוש למ"ד ג' ימים כי עד ג' ימים גופו קיים כמו שאמ' עד ג' ימים גופו קיים' לאחר שלשה ימים כריסו נבקעת וכו', ולכך עד ג' ימים בלבד ואחר ג' ימים כיון שאין גופו קיים אין להושיב ישיבה על קברו כי הישיבה על קברו כאלו המת ג"כ בישיבה עמהם והרי אין גופו קיים ולמ"ד עד שבעה סבר אע"ג שאין גופו קיים מ"מ נפשו שם וכמו שאמרו עד שבעה ימים נפשו מתאבלת עליו ולכך אמר עד שבעה ולאמרי לה עד שלשים דכל שלושים יום כאלו היה עדיין נמצא כי צורת צלמו הוא לפני האדם ואחר שלשים יום אין צורת צלמו לפניו ולכך אמרו (ברכות נ"ח ב') הרואה את חבירו לאחר ל' מברך שהחינו וזה מפני כי עד ל' יום לא הוסר צלמו ממנו והוא כאלו הולך לפניו אבל לאחר שלשים הוסרה הצורה ממנו ולכך עד שלשים יום שנחשב כאלו הוא לפניו ויושב עמהם בישיבה ולכך עד שלשים. במקום אחר פרשנו:

2. נימוקי יוסף מסכת בבא קמא דף ו עמוד ב

חד אמר ג' וכו'. מ"ד ג' ימים הושיבו שם ישיבה משום דעיקר אבילות ג' ימים הוי דכמה מילי דאבל אסור בהן בתוך ג' ומותר לאחר ג' והיינו טעמא דמ"ד ז' ומ"ד ל' מפני חומרות שיש באלו הזמנים:

3. תוספות מסכת בבא קמא דף יז עמוד א ד"ה אלא שהניחו

אלא שהניחו ס"ת על מטתו - ואף על גב דבפ' בתרא דמ"ק (כה). גבי רב הונא משמע דאסור לעשות כן משום דאסור לישב ע"ג מטה שס"ת מונחת עליה ובהקומץ רבה (מנחות דף לב:) איכא פלוגתא דאמוראי ליכא למיפרך מדר' נחמיה דהכא דשאני חזקיה דהוה גדול בתורה ובמעשים טובים ביותר.

4. נימוקי יוסף מסכת בבא קמא דף ו עמוד ב

קיים לא אמרינן. אלא היכא ידיע מילתא דקיים כחזקיה מלך יהודה שהרביץ תורה בישראל כדאמרי' (סנהדרין דף צד א) שבדקו מדין ועד באר שבע ולא מצאו איש ואשה תינוק ותינוקת שלא היה בקי בטומאה וטהרה:

5. הגהות יעבץ מסכת בבא קמא דף יז עמוד א

ומנח תפילין ומברך. פי' ברכת התפילין ועיין סוכה מ"ו א' ולהכי קאמר ומנח ומברך דצריך לברך משעת הנחה עד שעת הקשירה...

6. נימוקי יוסף מסכת בבא קמא דף ו עמוד ב

קיים אמרינן לימד לא אמרינן. כלומר הא דאקדימו מעשה ידי לתלמוד דידכו משום דמעשה עדיף דהא כי מנחינן ס"ת אקברא דגברא רבא קיים אמרי' לימד לא אמרינן:

7. תוספות מסכת בבא קמא דף יז עמוד א ד"ה והאמר מר

והאמר מר גדול למוד תורה שמביא לידי מעשה - פי' בקונטרס אלמא מעשה עדיף וקשה לר"ת דאדרבה מהכא דייק ספ"ק דקדושין (דף מ: ושם) למוד גדול ממעשה גבי זקנים שהיו מסובין בעליית בית נתזה בלוד ונשאלה שאילה זו בפניהם למוד גדול או מעשה גדול ונמנו כולם ואמרו למוד גדול שמביא לידי מעשה ואומר ר"ת דה"פ והאמר מר שלמוד מביא לידי מעשה וכיון שאנו אומרים קיים הרי אנו אומרים שלמד דאי לא שלמד היאך קיים שהלמוד מביא לידי מעשה ולא מסיק אדעתיה השתא לחלק בין למד ללימד ומשני הא לאגמורי [דלימוד] ודאי לא אמרינן דהא ודאי עדיף שמביא את הרבים לידי מעשה כשמלמדם **ובשאלות** דרב אחאי גאון ל"ג קיים אמרינן לימד לא אמרינן אלא גרס ומנח תפילין והדר אמר לן ותו לא ופריך גמרא והיאך הוה מנח תפילין תחלה קודם שהיה אומר להם השמעתתא והלא למוד גדול ממעשה ומשני הא לאגמורי דליגמר נפשיה למוד גדול שמביא לידי מעשה אבל לאגמורי לאחרים לא עדיף ולפיכך היה מניח תפילין תחלה.

8. דבר יעקב מסכת בבא קמא דף יז עמוד א

[ז] ... יוצא לפי השאלות שללמוד לעצמו עדיף מללמד אחרים. השיטה בשם ר' ישעיה מביא הר"י שמקשה שללמד אחרים עדיף כיון שמזכה הרבים. ומביא שכ"כ הרשב"א.

9. שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף יז עמוד א

וזה לשון ה"ר ישעיה ז"ל: ויש מקיימים פ"ה הקונטרס דהתם נשאל לפנייהם אדם בבחרותו מה טוב לו אם לעסוק בקיום מצות או בתלמוד ונמנו שטוב לו לתלמוד בבחרותו מהתלמוד מביאו לידי מעשה בסוף ימיו והמעשה רב שאם לא ילמד בבחרותו לא ידע טיב המצות לקיימן בזקנותו והכא בסוף ימיו קיימנו דפריך גדול התלמוד שהוא מביא לידי מעשה בסוף ימיו ואז המעשה רב אלמא בסוף ימיו המעשה רב דקטן נתלה בגדול וכיון דאמרין קיים כל שכן שהיה לנו לומר למד. **ומשני ודאי קיים עדיף מלמד לעצמו אבל למד לאחרני עדיף מכולהו שהוא מזכה את הרבים.** ובשאלות דרב אחאי לא גרסינן והדר אמר לן קיים אלא והדר אמר לן כלומר בכל יום היה רגיל בכך דמנח תפילין והדר אמר שמעתא וכו' ככתוב בתוספות. ולא נהירא לר"י לומר דלעצמו עדיף מללמד לאחרים שהרי מזכה את הרבים. ע"כ. וכן כתב הרשב"א ז"ל דלאגמורי אחריני טפי עדיף.

10. שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף יז עמוד א

וזה לשון הרב המאירי ז"ל: מי שיש עליו מצוה ותלמוד תורה אם היא מצוה עוברת יקדים למצוה ואחר כך לתלמוד ואם היא מצוה שאינה עוברת אם הוא צריך לתלמוד יקדים לתלמוד מהתלמוד מייפה את המעשה ומשלימו והמצוה מהודרת יותר כשיוצאת מפי היודע עניינה ואם מאותם היודעים ואינו צריך לתלמוד אף על פי שרוצה ללמד לאחרים אינו דוחה את המצוה בשביל לימוד אחרים. ע"כ.

11. חשוקי חמד מסכת בבא קמא דף יז עמוד א

הא למוגמר הא לאגמורי - לתלמוד לעצמו ולהתגדל בתורה או לתלמוד עם תלמידים
שאלה. אדם המתלבט מה עדיף האם לתלמוד לעצמו ובכך לגדול בתורה, או שעדיף לתלמוד עם תלמידים, ובכך ילמד אחרים אבל לא יגדל כ"כ בתורה כמו שיוכל?
תשובה. כמדומני שמו"ר הגאון בעל חזון יחזקאל זצ"ל [כשעלה לארץ ישראל והתחיל לומר שיעורים בשיבת סלבודקה] סיפר שיש לו התלבטות, האם רצוי יותר שילמד לעצמו, ויחבר עוד ספרים על התוספתא, או שמא יאמר את השיעורים בפני מאות תלמידי ישיבת סלבודקה. ואילו היה רבו מאור הגולה רבנו חיים הלוי מבריסק קיים, היה נוסע להתייעץ עמו לבסוף הכריע לומר שיעורי תורה בשיבת סלבודקה.
ונראה להביא מקור לדבריו מדברי הסוגיא במסכת ב"ק דף יז ע"א "לא קשיא הא למוגמר, הא לאגמורי" ופרש"י למוגמר לעצמו, מעשה עדיף, אבל לאגמורי לאחרני, עדיף ממעשה.
והסביר זאת בספר עבודת הקודש לר"מ בן גבאי זו"ל: והטעם, כי המלמד תורה לחברו, הרי יש בידו שתיים, התלמוד שהוא עוסק בו, בשעה שמלמד לחברו, וגם יש בידו מעשה, כי המלמד תורה לחברו, הרי זה משלים לו, את נפשו, וכאילו עשהו, דומה כי הוא שותף במציאותו, ואין מעשה כמעשה בעושה נפשות, ולכן לאגמורי לאחרני עדיף ממעשה גרידא, עכ"ל. ולפי זה עולה כהוגן מעשי מו"ר הגאון בעל חזון יחזקאל שהעדיף את הלימוד עם תלמידים מהלימוד העצמי והוספת החזון יחזקאל.

ויעוין בשו"ת אגרות משה (אה"ע ח"ד סימן כו) שכתב זו"ל: הוריתי שכל ת"ח אף שצריך לעצמו והוא גדול מאד מחוייב ללמד מקצת זמן גם עם אחרים אף שמתבטל מתורת עצמו והבאתי ראיה מהא דר' פרידא שלימד לתלמיד קשה הבנה שהוצרך ללמד עמו ד' מאות זימני (עירובין דף נד ע"ב) אף שבזמן הזה היה יותר טוב אם למד לעצמו והיה לו שכר גדול חי' ד' מאות שנה וכל דורו הביא בזכות זה לעוה"ב, שלכאורה היה אסור דלעצמו היה עדיף, דהוא למד עמו במקצת הזמן שמחוייב לבטל מתלמודו ולמד עם אחרים, ומסתבר לי שהוא ג"כ שיעור מעשר עשירית הזמן שיש לו לתלמוד תורה ואולי יכול להוסיף עד חומש וצ"ע לענין השיעור, עכ"ל.
וה"ה בענינו מעשר מהזמן או חומש מחוייב ליתן עבור אחרים.

12. תורת חיים מסכת בבא קמא דף יז עמוד א

כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים זוכה לנחלת שני שבטים וכו' וא"ת אמאי תלה הכתוב שכרו ביוסף ויששכר דוקא וי"ל לפי שיוסף הוה גדול בגמילות חסדים שעשה חסד עם כל בית ישראל שנאמר ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו ואת כל בית אביו וגו' ובני יששכר היו גדולים בתורה ולמדו תורה עם כל ישראל שנ' ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל.

ונראה דלהכי קאמר זוכה לכילה כיוסף ולא קאמר זוכה לנחלת יוסף כדאמר גבי יששכר משום דיוסף עצמו עשה חסד לישראל שנ' ויכלכל יוסף לכך זוכה יוסף לכילה שנעשה ליוסף עצמו אבל ביששכר מצינו שהיו בניו גדולים בתורה שנ' ומבני יששכר יודעי בינה. לכך אמר זוכה לנחלת יודעי בינה. כלומר לנחלת בניו כי השבטים עצמן לא נטלו נחלה. ועוד נראה משום דיוסף גמל חסד עם אחיו אף על פי שהם גמלו עמו רעה וזהו חסד גדול וכן בני יששכר עסקו בתורה מתוך דוחקן שהרי צריכין היו לפרנסת בני זבולן שנאמר שמח זבולן בצאתך ויששכר באהלך וזהו נמי דבר גדול לכך תלה הכתוב שכרו ביוסף ויששכר.

13. שערים מצויינים בהלכה

ואין זריעה אלא צדקה כו' ואין מים אלא תורה. כתב בתורת חיים, דהך מילתא דר' יוחנן שייך לעיל (ג.) גבי ושלח זה הרגל דכתיב משלחי רגל השור והחמור, אלא דלא רצה להפסיק שם בדברי אגדה, לכך נטר עד סוף הפרק דאיירי נמי במילי דאגדתא. ועי' בתורת חיים במס' עבודה זרה (ה.) דהקב"ה זורע צדקות, שהנותן מנה לצדקה מעלה עליו הכתוב כאילו הוא עושה פירות בכל שנה ושנה, ומשלם לאדם שכרו בעוה"ב קרן ופירות ופירות פירותיהן, וטעמא דמילתא משום דאילו לא נתנה לצדקה, היה יכול להרויח ולהשתכר בה כו', ועי"ש מש"כ עוד בזה.

14. מדרש רבה שיר השירים - פרשה א פסקה יט (ג)

במים (ישעיה נה) הוי כל צמא לכו למים [1] מה מים מסוף העולם ועד סופו דכתיב לרוקע הארץ על המים כד תורה מסוף העולם ועד סופו שנא' (איוב יא) ארוכה מארץ מדה [2] מה מים חיים לעולם שנאמר (שיר ד) מעין גנים באר מים חיים כד תורה חיים לעולם שנא' (משלי ד) כי חיים הם למוצאיהם וכתוב (ישעיה נה) לכו שברו ואכלו [3] מה מים מן השמים שנא' (ירמיה י) לקול תתן המון מים בשמים כד תורה מן השמים שנאמר (שמות כ) כי מן השמים דברתי עמכם [4] מה המים בקולי קולות שנא' (תהלים כט) קול ה' על המים כד תורה בקולי קולות שנאמר (שמות יט) ויהי ביום השלישי בהיות הבקר ויהי קולות וברקים [5] מה המים משיבין הנפש שנא' (שופטים טז) ויבקע אלקים את המכתש אשר בלחי וגו' כד תורה שנא' (תהלים יט) תורת ה' תמימה משיבת נפש [6] מה המים מטהרים את האדם מטומאה שנא' (יחזקאל לו) וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם כד תורה מטהרת הטמא מטומאתו שנאמר (תהלים יב) אמרות ה' אמרות טהורות [7] ומה המים מטהרים הגוף שנאמר (ויקרא יז) ורחץ את בשרו במים כד תורה מטהרת הגוף שנאמר (תהלים קיט) צרופה אמרתך מאד [8] ומה מים מכסים ערותו של ים שנא' (ישעיה יא) כמים לים מכסה כד תורה מכסים ערותו של ישראל שנאמר (משלי י) ועל כל פשעים תכסה אהבה [9] ומה מים יורדין טיפין ונעשית נחלים נחלים כד תורה אדם למד ב' הלכות היום וב' למחר עד שנעשה כנחל נובע [10] מה מים אם אין אדם צמא אינה ערבה בגופו כד תורה אם אין אדם עיף בה אינה ערבה בגופו [11] ומה המים מניחין מקום גבוה והולכים במקום נמוך כד תורה מנחתו מי שדעתו גבוהה עליו ומדבקתו במי שדעתו נמוכה עליו [12] ומה מים אין מתקיימין בכלי כסף וזהב אלא בירוד שבכלים כד תורה אין מתקיימת אלא במי שעושה עצמו ככלי חרס [13] ומה מים אין אדם גדול מתבייש לומר לקטן השקיני מים כד ד"ת אין הגדול מתבייש לומר לקטן למדני פרק אחד דבר אחד או פסוק אחד ואפי' אות אחת [14] ומה מים כשאין אדם יודע לשוט בהן סוף שהוא מתבלע כד ד"ת אם אין אדם יודע לשוט בהן ולהורות בהן סוף שהוא מתבלע א"ר חנינא דקיסרין מה המים נמשכין לגנות ופרדסים ולבתי כסאות ומרחצאות יכול אף ד"ת כן ת"ל (הושע יד) כי ישרים דרכי ה' [15] א"ר חמא בר עוקבא מה המים מגדלין את הצמחים כד ד"ת מגדלין את כל מי שהוא עמל בהן כל צרכן אי מה המים מבאשים ומחמיצים בקנקן אף ד"ת כן ת"ל יין מה יין כל זמן שהוא מתיישן בקנקן משתבח כד ד"ת כל זמן שהם מתיישן בגופו של אדם הן משתבחין בגדולה

15. הקדמה לספר ליקוטי הלכות

והנה הכתוב חומר הלא כה דברי באש נאום ד' ולפנימם מכה הצחצח דברי תורה למקוה מים וכדחיתא בספרי פ' עקב פ"ב הפסוק יפוטו משינותיך הונה נמשלו ד"ת למים מה מים מעלים הטמא מטומאתו כד ד"ת מעלים את האדם מטומאתו לטהרה שנאמר ויראת ד' טהורה והנה מה שהכתוב מדמה לפעמים לאש ופעמים למעין מים י"ל בחסון זה דידוע דמ"י הטעות נמשך רוח הטומאה על האדם וכדכתיב אל תטמאו בכל אלה ונעמתיכם כס ואחז"ל אדם מטמא עצמו מלמטה מעממין אותו מלמעלה [ר"ל שכיין שנמשכו המשיך ע"פ רוח הטומאה נאמין רשות לכו"א שימשיך עליו עוד יותר ויותר] ולכן אמר לנו הכתוב שאף לאחר שעשה פניות ונתרחק מד' ונתלבש עליו רוח הטומאה אל יתייאש האדם עצמו לומר פשעתי וטעאחינו עלינו וכס אנחנו נקטים ואיך נהיה ויחזתה ל"י

פ"ס כמה שהביא להם פ"ן אלא ירא' לשונ מדרך רע הוה ויחדנך בתורת ד' שהיא מקור הטהרה ותיכף יטהר בחדש שנים כשר ויהלך השרץ מידו ונכנס למקוה מים ונעשה שבור נחור כאלו לא היה עליו רוח הטומאה מפולס [וזהו שפייס שם הכתוב כל פוטחיו אחר עשה לא חזרונה לו כיום שבו מרשעו] ואולי יאמר האדם הלא מקוה מים אינו מטהר אלא הטומאה החלונה שיש על האדם ואני יס לי פטות היותר גדולות שמטמאות כל איברי נפשי מבפנים ומבחוץ [וכדחיתא בזה"ק שיש פטות שפל ידן נטמאו כל שייסוי] ולזה אמר הכתוב הלא כה דברי באש נאום ד' וידוע שכת האש לטהר ולהכשיר את הכלי שנכלש בה אישור בכל דפנותיה והכלישה היחם חוקה מאוד כגון שנכלש פ"י האש ולכלי כע' אינו טעול הגעלה אף במים היותר רוחנין ומ"מ נשמלכנה באור תיכף נתקשרה כי כה האור

להסיר חממה על בליעת פגולה שהיה מונבל בתוכה עד כה כן הוא מתש כח התורה הק' נהפיר מנפשו כל כחות העומאה המונבלות בה וזהו מה דליתא בלכות ומכשרו להיות לדיק וכו' והיינו כמו הכשר מחש וכמו שכתבו הפוסקים וי"ל שזהו ג"כ רמז בחזרה בזה שכתוב פסוקה מעות ויחמר אלעזר הכהן וגו' זאת חוקת המצוה אשר צוה ה' את משה אך את האבז ואת הכסף וגו' כל דבר אשר יצא באש תשכירו באש ושאר אך כמו נדה יחמטא [דהיינו שזריך לטבול אותם גם במים כמ"ש שם] דלכאורה הלא פרשת הגעלה הוא דבר שהסגל מחייבו כדלשו כך פולטו אם הכליטה אינה חזקה שגבל פ"י רותחין די בגעלה דרותחין לנד ואש הכליטה הוא פ"י אור ההצטר הוא ג"כ פ"י לור אמה קודמו זה בשם חק אכן לדברינו יכלול בכתוב בזה עוד רעיון אחד דכל פרשת הגעלה הוא ג"כ שייך בחובב דהתורה הוא כמו

מקום מים נטהר הטומאה הרוכפת על נפשו ממחז ואפי"ן חס הרבה אשמה ונסמא כל חיכרי צפא תצטעם ומנחן ירנה הרבה והרבה בעסק התורה שגמלה לאש ויועיל לו להכשיר נפשו ולפלוט ממנה כל כחות העומאה המונבלים בה וכדליתא בתנחומא אש חטא אדם ונחמיה מיתה לשמים מה יטעה ויחיה חס למוד לשנות פרק אחד ישנה שני פרקים והם דף אחד ישנה שני דפין [אך כ"ז הוא לאחר ששפ מדרכו הרבה דל"ה הרי הוא בטובל ושרץ בידון ולכן כשבא אלעזר הכהן לומר לישראל פרשת הגעלה הקדים לומר להם זאת חוקת המצוה אשר צוה ה' את משה אך את האבז וגו' דהיינו כל הפרשה הזו יש בפנין התורה שזוהי ה' את משה יש שמועיל לו כמו מקום מים יש שמועיל לו כמו הכשר פ"י אש ופכל הוא חלוי לפי ענין החדקומו בחורה :

16. ביאור הגר"א - משלי פרק כה פסוק כא

אם אבן הוא נימוח שנאמר אבנים שחקו מים ואם ברזל הוא מתפוצץ שנאמר הלא כה דברי כאש גו' והיינו ששני מיני יצה"ר הן כמ"ש למעלה תאוני וכעסני והן ימין ושמאל מים ואש וכנגדן נקרא התורה ג"כ אש ומים כמ"ש הלא דברי כאש גו' הוי כל צמא לכו למים והיינו שבתורה הן ב' דברים הלכות ואגדות ואגדות נקרא מים שמושך לבו של אדם כמים ושם כל עניניהם על מוסר שמזה ישבר יצה"ר של התאוות ע"י מוסר וההלכות הן הדינין שהן האש וכמ"ש אורייתא דקא מרתחא ליה והחילוק שבין מתפוצץ לנימוח שמתפוצץ הוא ע"י אש שמתפוצץ תיכף מכל וכל אבל נימוח הוא ע"י מים ובהמשך הזמן וזהו אם אבן הוא נימוח בהמשך הזמן כי קשה מאוד לשברו ונק' התאוני אבן שהוא מטמטם לבו של אדם ואם ברזל הוא מתפוצץ מאש הוא הכעסני... כי הכעסני נוח לשברו יותר מן התאוני מפני שאינו נצרך כ"כ ולכן יתפוצץ תיכף וזהו אם רעב שונאך שהוא היצה"ר אם הוא רעב שהוא הכעסני האכילהו לחם שהוא הלכות שהוא נצרך להלכות כמ"ש ורב תבואות בכח שור ואם צמא שהוא התאוני השקיהו מים שהוא אגדות ואמר האכילהו כלומר שתלמדהו הכל אף שלא לשמה כנ"ל:

17. ביאור אגדות חז"ל

מאי דכתיב אשריכם זורעי על כל מים וכו' ולכאורה בפשטא דקרא וכן בדרשא מלת "כל" הוא מיותר הל"ל זורעי על מים. ונראה שהתורה נמשלה למים מפני שמתהרת את האדם כמים כמו שאמרו (ברכות ט"ז א') ואמר רחבי"ח למה נסמכו אהלים לנחלים דכתיב (במדבר כ"ד) "נחלים נטוי, כגנת עלי נהר כאהלים נטע ה'" לומר לך מה נחלים מעלים את האדם מטומאה לטהרה, אף אהלים מעלים את האדם מכף חובה לכף זכות, ולפעמים עולה בדעתו של אדם תיכף כשמתחיל האדם ללמוד הוא נטהר והיצר הרע כבר נטרד ממנו. לכך נאמר על כל מים, כמו שמים אינן מטהרין אלא בארבעים סאה מים שכל גופו עולה בהם כך בתורה עד שכל גופו יוכחש כאמרם נמשל לחרדל, מה חרדל מר ואינו יכול לאכול אלא על ידי כתישה כן התורה מתשת כוחו של אדם כמו שאמרו רז"ל למה נקרא שמה תושיה שמתשת כוחו של אדם. (פירוש הגר"א)

18. ספר באורי אשדות (ב"ב עד):

ועשו וישמעאל הם א"ש ומי"ם שהם מאברהם ויצחק, ולכן עשו שליטתו בשפיכות דמים וישמעאל בגילוי עריות שהם לא תרצח ולא תנאף וכמ"ש בפ' אמר ר"ע ובזוהר פ' בלק לא רצו לקבל התורה, וכן דור המבול שהשחיתו את דרכם נדונו במים, ולכן נצטווה אברהם למול את ישמעאל בנו להתיש כוחו שלא ישלוט בעולם הרבה, וכן יוסף כשבא למצרים כמ"ש במדרש.

19. ספר ישעיה פרק מג

(ב) כי תעבר במים אתך אני ובנהרות לא ישטוף כי תלך כמו אש לא תכוה ולהבה לא תבער בך

20. ספר תקט"ו תפילות - תפילה קמא

א-ל אחד יחיד ומיוחד הרי אתה אמרת לישראל כי תעבור במים אתך אני ובנהרות לא ישטוף כי תלך כמו אש לא תכוה, והם מים ואש של ישמעאל ועשו, והם מים רותחים של מבול שבו נשחת הארץ ולא נשאר אלא תיבה אחת, מועטים בה, ואתה סוגר בעדם כמ"ש ויסגור ה' בעדו

21. עוד עיין במכתב מאליהו [ח"ג 59-62]

SEE BELOW

22. בן יהודע על בבא קמא דף יז/א

וזוכה לנחלת יששכר, דכתיב יששכר חמור גרם. פירש רש"י ז"ל כתרגמינן עתיר בנכסין. וצריך להבין מאי רבותיה דיששכר בעושר טפי מיוסף, וטפי משאר שבטים, דאתמר עליה עתיר בנכסין, ולכך אמר שזוכה לנחלה זו דיששכר ... והנה כל השבטים היה להם עושר, אך היו עוסקים בעסק העושר שלהם בידם, שמוכרים פירותיהם בידם, וגם מוליכים אותם ממקום למקום בידם כדי להרויח בהם, ורק יששכר לא היה עוסק בידיו בעושרו כלל, כי כל השבט היו יושבים ועוסקים בתורה, ומוסרים פירות ארצם לשבט זבולון, והם מוכרים אותם ועוסקים בהם, והם אשר היו מוליכים פירותיהם ממקום למקום להרויח, וכמו שאמרו במדרש רבא בפסוק [בראשית מ"ט י"ג] זבולון לחוף ימים ישכון, זבולון עוסק בפרקמטיא ויששכר עוסק בתורה, וזבולון בא ומאכילו... נמצא יששכר לא היה עוסק בעושרו, אלא זבולון עוסק בעבורו, והוא יושב במנוחה, ולכן אמר על יששכר עתיר בנכסין, שזה נחשב עשיר באמת ולכך אמר זוכה לנחלה כיששכר.

23. תוספות מסכת בבא קמא דף יז עמוד א ד"ה כיצד הרגל

כיצד הרגל מועדת – [1] אמתניתין דפ"ק (דף טו:) קאי ותימה אי אדפתח ליתני כיצד השן ברישא ואי אדסליק הא תנינא ושור המזיק ברשות הניזק והאדם בסוף ואומר ר"י ודאי אדפתח ביה קאי ושן ורגל כחד חשיבי משום דשוין בהלכותיהן ומחד קרא נפקי ומשום דתנא רגל בתר שן נקט הכא רגל ברישא דסליק מיניה.

24. חדושי הרשב"א על מסכת בבא קמא דף יז/א

סליק פרק ארבעה אבות פרק כיצד הרגל כיצד הרגל מועדת לשבר בדרך הלוכה. אמרינן בגמרא (ע"ב) אידי דסליק מרגל פתח ברגל. ואיכא למידק אי אשור דקתני ברישא דמתני' דפ"ק (כ, א) וליתני קרן ברישא, ואי אסיפא דפרקא (טו, ב) לימני האדם, [2] בשלמא לשמואל דקמפרש (לעיל ד, א) מנא שור לרגל ומבעה לשן שפיר דמי, דקאי אמאי דפתח תנא דפ"ק, אלא לרב דאמר תנא שור וכל מילי דשור קשיא. ואפשר לומר דאמאי דסליק בפרקא קמא במילי דשור קאי, דקתני השן מועדת לאכול והרגל מועדת לשבר:

25. תוספות רבינו פרץ מסכת בבא קמא דף יז עמוד א

[3] א"נ משום דסיים בפ"ק דנחש מועד לעולם וזהו רגלא דאין הנאה להזיקו.

26. תוספות רבינו פרץ מסכת בבא קמא דף יז עמוד א

היתה מבעטת וכו'. תימא תנינא חדא זימנא לעיל בפ"ק הבהמה אינה מועדת לא לבעוט וכו', וע"ק דהכא נחית לפרושי תולדה דרגל, וקתני ביעוט דהוי תולדה דקרן. וי"ל דתני לה הכא גבי צרורות לפי שהוא שוה לצרורות לחצי נזק. ועי"ל דקתני לה לאפוקי מרבי טרפון דאמר משונה קרן בחצר הניזק נזק שלם משלם, דהכא מיירי בחצר הניזק מדמחייב בצרורות, דאי ברשות הרבים הא אמרינן פרק קמא דפטורים ברשות הרבים, ולכך נקט ביעוט ולא נקט תולדה דקרן, משום דדמי קצת לרגל מאחר שעושה היזק זה ברגל.

27. תוספות מסכת בבא קמא דף יז עמוד א ד"ה דרסה על

דרסה על הכלי - אור"י דאיצטריך לאשמועינן דסד"א דמשונה הוא כיון דדרסה כ"כ בחוזק שניתז השבר על כלי אחר ושברו ומסתמא להזיק נתכוונה.

28. נימוקי יוסף מסכת בבא קמא דף ז עמוד א

ונפל. [1] שברי אותו כלי ששברה ברגלה וניתזו על כלי אחר ושברו ונמצא שהכלי הראשון נשבר ברגל והכלי השני בתולדה דרגל לפיכך על הא' משלם נזק שלם ועל הב' חצי נזק צרורות ודיניהן ברשות הניזק דוקא ואף על גב דכבר שמענו זה מ"מ איצטריך לאשמועינן דסד"א משונה היא בהך דריסה הואיל ודרסה בחוזק כל כך

שניתז השבר על כלי אחר ושברו מסתמא להזיק נתכוונה קמ"ל דלא [2] א"נ קמשמע לן דזימנין דמשכחת לה נזק וחצי נזק בחד מעשה בהדדי כי ה"ג:

=====

29. שיטה מקובצת על בבא קמא דף יז/א

היה דליל קשור ברגלו. כל דבר הקשור ברגל קרוי דליל. ויש גורסין דלי דמשלם חצי נזק משום דהוי צרורות. ונראה לי דמייירי שהתיז התרנגול הדלי שברגלו ושבר כלים, דליכא למימר דמייירי במגרר אחריו כי אורחיה דאם כן הוי כמו עגלה המושכת בקרון דאמרינן בגמרא משלם נזק שלם דתולדה דרגל היא ולא הוי צרורות אלא אדייה אדויי כדמפרש בגמרא. תלמיד הר"ר פריץ ז"ל.

30. שערים מצויינים בהלכה

כתב הרא"ש (סי' ב) דפשיטא דהלכתא לגרועי תשלומין אתא, ולא לחייב במקום שראוי לפטור, ומשום לא קאמר בגמ' לא דכו"ע כחו לאו כגופו דמי, וחצי נזק צרורות הלכתא גמירי לה דמשלם חצי נזק [ע"י בפלפולי חריפתא אות כ], משום דפשיטא ליה דהלכתא לגרועי אתא כדאמרן גבי סוכה [ע"י מס' סוכה ו:]; אתאי הלכתא וגרעתא לשלישית ואוקימנא אטפח, וע"י מה שכתבנו במס' יומא (פ. ד"ה שיעורין). וע"ע מש"כ לקמן (יט. ד"ה כח כחו).

31. מהר"ץ חיות מסכת בבא קמא דף יז עמוד ב

גמרא סומכוס אומר צרורות משלם נזק שלם. נ"ב אף על גב דת"ק ס"ל דחצי נזק צרורות הלכתא גמירי. והיינו הלכתא מסיני כמו שפרש"י בכמה דוכתי וא"כ שוב בהלכה מסיני לא שייך פלוגתא ומחלוקת כמ"ש הרמב"ם בהקדמתו לפי' המשנה ובפ"א מהל' ממרים ובשורש שני מס' המצות שלו וע' ג"כ תוס' (יבמות עז ע"ב) ד"ה הלכה אני אומר דלאו הלכה ממש דא"כ לא הוי פליג ר' יהודה ע"ש. וע"י חות יאיר בתשובותיו סי' קצ"ב דהתעורר בזה ואני בחבורי כתבתי ישוב לזה ע"פ דברי הרמב"ם בפ' המשנה סוף עדיות דהלכה מסיני באה בכלל שאליהו ירבה להיטיב בישראל באחרית הימים אולם באיכות הטבתו נפלה מחלוקת בין החכמים ע"ש וגם אנו נאמר הלכה מסיני היתה שגם צרורות מכלל הניזקין אולם אם משלם בצרורות נזק שלם או חצי נזק בזה נפלה פלוגתא בין חכמים לסומכוס:

32. שיעורי ר' דוד בבא קמא דף יח עמוד א

שעא) גמ' אלא סומכוס היא דאמר צרורות נזק שלם משלם. והקשה במהר"ץ חיות דהא בהלכה למשה מסיני לא שייך פלוגתא ומחלוקת, כמ"ש הרמב"ם בהקדמתו לפי' המשניות, וכן מבואר בתוס' יבמות (דף עז: ד"ה הלכה אני אומר) דלאו הלכה ממש דא"כ לא הוי פליג ר' יהודה ע"ש, וא"כ כיון דרבנן סברי דבצרורות הוה הלכה למשה מסיני דמשלם ח"נ, איך חולק סומכוס וסובר שמשלם נ"ש. וכתב דאפשר דלכו"ע היה הלכה למשה מסיני לומר דגם צרורות הוי מכלל הנזקין, ורק לענין כמה לשלם נחלקו רבנן וסומכוס כמה נאמר בהלכה דמשלם, אי ח"נ או נ"ש, ע"ש.

והיינו כמו שכתב בברכת שמואל (סי' י"ט סק"ב) בשם הגר"ת [הובא לעיל, ועיין לקמן] דדין צרורות הוי מזיק מחודש מהלכה למשה מסיני, דבלא ההלכה היה פטור לגמרי, כיון דדין שור הוי רק מה שמזיק בגופו ולא ע"י כחו, ורק דנתחדש מהלמ"מ דהוי מזיק חדש של צרורות. ומה"ט סובר הרמב"ם דאין חילוק בין צרורות דאורחיה או צרורות ע"י שינוי, דבכל ענין הוי תולדה דרגל ופטורה ברה"ר ע"ש. וא"כ א"ש דהלכה הוי רק לחדש דחייב על צרורות, וזה בין לרבנן ובין לסומכוס, ורק דפליגי כמה נאמר בהלכה דמשלם אי ח"נ או נ"ש.

אלא דצ"ע דהא בגמ' לקמן (דף יט א) בעי רב אשי כח כחו לסומכוס ככחו דמי או לא, מי גמיר הלכה ומוקי לה בכח כחו או דלמא לא גמיר הלכה כלל, תיקו. ע"ש. ומבואר [דהוי ספק דאפשר דלסומכוס לא היה כלל הלכה למשה מסיני, ועכ"פ משמע] דמה דמשלם נ"ש בצרורות בודאי לא היה זה בהלכה למשה מסיני, וכל הספק, אי ההלכה נאמרה על כח כחו, או דלא גמיר הלכה כלל, וצ"ע דברי המהר"ץ חיות, ודוחק לומר דכוונת הגמ' דרק על ח"נ לא גמיר הלכה כלל, אבל על נ"ש גמיר.

33. שערים מצויינים בהלכה

מנא תבירא תבר. הקשו מכאן אהא דאמרינן במס' שבת (יח:) המגיס חייב משום מבשל דמקרב בישולו, אמאי לא יחשב כמבשל דבר מבושל, ותירץ בחי' ארץ צבי למס' שבת (כג:) דשאני כאן בנוזקין דעיקר הקפידא שניזק כלי על ידו, ואם בלא"ה היה ניזוק לא מידי קעביד, משא"כ לגבי שבת עיקר הקפידא היא על האדם שעושה המלאכה למען ינוח, ע"כ אע"ג דבלאו הכי היה מבושל אין זה פוטרו, דאם היה מבושל לא היה הוא עושה ועתה הוא עושה.

34. תוספות מסכת בבא קמא דף יז עמוד ב

זרק כלי מראש הגג כו' - נראה דאם זרק אבן או חץ על הכלי ובא אחר וקדם ושברו דפשיטא דחייב ולא שייך כאן מנא תבירא תבר דאי אזלינן נמי הכא בטר מעיקרא לא משכחת בצרורות ח"נ וסברא פשוטה היא לחלק בין זורק אבן לזורק כלי עצמו.

35. רש"ש על בבא קמא דף יז/ב

תד"ה זרק נראה כו' דהשני חייב. מכאן השבתי לאשר נדרשתי מחכם א' אם שבר איש אחד כלי של חברו ואח"כ נפלה דליקה ר"ל באותו בית אשר בו היה הכלי ונשרף כל אשר בתוכו באין מציל אם חייב המזיק לשלם או דמ"ל סוף סוף אם לא שברתי היה נשרף ומדברי התוס' שלפנינו מוכח שחייב מק"ו דהא נידון דהתוס' כבר ברי היזקא שהרי האבן או החץ היה מוכנים לשברו חייב המשבר ק"ו בנפלה דליקה אח"כ דבשעה ששברו לא היה עדיין מוכן המזיק דחייב ועוד ראיה מהנ"י לקמן בפ' המניח במשנת שני שוורין תמין שחבלו זב"ז ש"כ דסיפא דאבד האחד שא"י לומר בעליו שלם אתה לי כי שלי אבד כו' וכ"כ התוס' שם ועוד יש לי ראיות בזה ואכ"מ אמנם אם כבר נפלה דליקה באותו חצר אולי דומה למ"ש (בגטין עט) אבל קדמה דליקה לגט לא ע"ש. ועי' במלחמות בהא דרבה בסוף פרקין. ועי' לקמן (קטו ב) כיוצא בדינים אלו:

36. בענין: טעם קביעת זמן האבלות בתשעה באב ולא בעשרה באב | אז ישיר – בין המצרים |

SEE ADDENDUM

=====

תורה ויראה משלימות זו את זו

קיים עוד עיקר גדול שטעום בו רבים. האומר שעליה בורה ועליה ביראת שמים שני דברים נפידים הם — טעם. האומר שסתירות הן זו לזו כי אי אפשר להתמסר לשניהן כאחת — מחויב את הכלל הדרוש את ההפך (ע"י שבת ל"א). שאפשר ללמוד את כל התורה ואפילו הכי, אם יראת ה' היא אוצר — מוטב, ואם לאו — בלי "קב חומש" של יראת שמים — מוטב אם לא העלות מוטב שלא למדת כלל! כל-כך למדת כי חכמה ויראה באמת אחת הן, וזו בלא זו אינה כלום!

שנינו באבות (ג', י"ז): "אם אין חכמה אין יראה, ואם אין יראה אין חכמה". וצריך עיון. אין אפשר לעלות אם רכישת האמת היא תנאי לרכישת הברכה. במה נמחיל? אולם השואף באמת לשניהם. ימצא כי אחת הן ולא שתיים. הלומד בכל המדע — ממית עצמו עליה" — עבודתו המסורה תהיה בורה ומוסר ותפלה גם יחד. כי בלי התעוררות המוסר וכלי תפלה אמיתית לסייעתא דשמיא כיצד יוכל ללמוד בכל המדע — האם מת היצר הרע? אלא מי שבאמת שואף ללמוד תורה יאחז גם ללמוד המוסר, בידעו כי רק זה מקור מרצו, והכל שיתעורר יותר ביראה. דבק יותר בתורה. וחזר הלילה: ובתפלתו השיית יסיעה. וכך יגיע ל"כי הם חיינו".

תורה ומצוות

מצינו מאמרי חז"ל הנראים לכאורה כסותרים זה לזה בשקיל ערך לפי התורה וערך המצוות זה כנגד זה. איתא במסכת (קדושין מ"ז): "תלמוד גדול שמביא לידי מעשה", ועייש חוסי בשם רש"י: "מי נתלה בפיו קטן נחלה בגדלו"; מכאן שמעשה עדיף. וכן איתא בברכות (י"א): "תכלית חכמת תשובה ומעשים טובים", ובאבות (א', י"ז) איתא: "לא המדעש עיקר אלא המעשה", וכן מצינו במקומות רבים. לעומת זה למדנו במסכת סוטה (כ"א): "כי נר מצות ותורה אור — תלה הכתוב את המצוות בנר... מה נר אינה מאירד אלא לפי שעה. אף

נאמר באגליה בשנת הטי"ג.

מצות אינה מגינה אלא לפי שעה; זאת התורה באור. לומר לך, מה אור מאיר לעולם אף תורה מגינה לעולם...". ובירושלמי פאה (פ"א ה"א) איתא שאפילו כל מצוותיה של תורה אינן שוות לדבר אחד מן התורה (עיי' במסכת הקדום). וכן ידועים סאמיות ז"ל: "מאן דבקי באוריתא דביק בקדשא בידן הוא" (זוהר). וכן איתא בזה"ר: "אוריתא וקדשא בידן הוא — חד". צריך לברר איפוא מהו העיקר, אם תורה או מעשה המצוות?

שני גורמי למוד תורה

יש תורה שהיא מצוה ויש מצוה שהיא תורה. תורה. קודם שעמל יגיע בה. וצריך לא נעשה קנין — "תורת", נמצא שהאדם לומד תורה אבל עוד לא דבק באור התורה. על כן למודו הוא בגדר של מצוה. וזכין שלומד על סגת לעשות. יכול הוא להגיע על ידי למודו לידי מעשה. דרך של מצוה גוררת מצוה, ובבחינת זו נאמר "תלמוד גדול שמביא לידי מעשה". שהתלמוד נחלה במעשה. אולם גם בבחינת זו יש בו עדיפות על שאר מצוות. כי הרי זולת ענין המצוה שבאמוד. מגלה הוא גם בנוגע לשאר מצוות את חיובו ואת אופני גורדי קיומן. במדרג נבונה מו האדם דבק בלמוד. עד שהתורה נעשית חיוו ממשי. כאמרם ר"ל, שעל ידי שטרה בה "לבסוף נקראת על שמי" (עבודת זרה י"ט). שורש, שנעשית עיקר מצויאותו. או בהתדבקו לתורה. היינו דבק באור התורה ממש. ובוז הוא דבק בהקב"ה; ובודאי נודו תכלית כל המצוות. לכן בבחינת זו התלמוד גדול מכל המצוות. הרי לפנינו: תורה שהיא מצוה. תורה שהיא דבקות ואור. אחר כך נשתאר דבק בתורה וזכה הוא עוד שאר התורה נמס ומתפס בכל מעשיו — כל מעשה שעושה יהיה חזון מאור תורתו; ושוב על ידי עשיית כל מצוה מתחזק בו האור, וכל מעשה ומעשה הריחו קובע בעומק לבבו את אשר למד בתורה; ובוז הריחו וזכה לקיום המצוות בכוחו ובדבקות. נמצא שהמצוה הופכת לתורה. כי עשייתה יוצרת דבקות ואור. לדידה זו רמזו ז"ל באמרם (בראשית רבה): "יהי אור — אלו מעשיות של צדיקים". כלומר שמעשיהם הם בבחינת אור. היינו שעושים מבחינת "כי נר מצוה לבחינת "תורה אור".

מעלה אותה עמה. לפי זה, גזר יחס תורה ומצוה זו לזו במדרגות חתם הוא בבחינת נפש וגוף — דבר גנוקבא — בכל מדרגה ומדרגה, שתגמולה תמיד נכון כלפי הדרגה שלמעלה הישנה.

מיתן נזכרה להשתדל לזכות לרבקות מתשבתנו בתורה, שלא תהיה תורתנו בגדר של פרוץ מרובות על העומד; ויהיה למודנו ברוב עמל ויגיעה והעסקה, הרי כל אלה רק התחלה תמה, כהוט השעיה בלבד, כי כל הפסקה והציצה הם בבחינת משחית ומכשיל.

העבודה מרובה...! והפעלים...?

תורה נמשלה למים ולאש

שתי בחינות דלעיל בחלמוד תורה הדרירו חז"ל באחרם בכמה מקומות שהתורה נמשלת למים ולאש: למים — שהם מטוהרים באופן חצוני; ולאש, שהיא מתיכה ומשנה ומחדשת את הכלי לגמרי.

בסורה על ידי המים יש אופנים שונים, יש רחיצה על ידי שפית מים מבוחץ, יש תמכנים לתוך המים חלק גנופי, ויש המטביל את כל גופו במים. הרמז בענין הטבילה הוא, כי צריך האדם להכנס מילו לתוך מי התורה, ואם נשאר בחוץ אפילו חוט השדר לא עלתה לו טבילה. ויש גם דין הציצה, כשנכנס מילו במים — בתורה — אך הכניס עמו גם משוה מבוחץ — הרי זה חוצץ, והמים אינם יכולים לפעול את התורה. גם בעינו שכל גופו יהיה ראוי לביאת מים, ואפילו שעה אחת שנקשרה יכולה לחצוץ, כי חצץ גם משוה מהגוף עצמו, כאשר המים אינם יכולים לחדור לשם.

גם המים הוחלים פסולים לטבילה, כי לא יתכן חיזוק בתורה במצב שפחות וחולך, וכך אנו רואים במציאות, שאין אדם מתחזק בלמודו כשסגרית בירידה, כי הנפש סולדת מכל דבר המתעטס וחולך, ונראה קרוב לבליון. זו היא הסכנה הרבה גם ללומדי תורה, שלא יכשלו אם הם נמצאים חיו במקום שכבוד התורה הולך ופוחת, כי אפילו אם הם יודעים האמת, וברור להם כמה גדול כבוד התורה, אבל ההתמסרות בכבוד התורה ששולטת בסביבת כלבם עוצם גדלות כבוד התורה, אבל במעין המתגבר מעצמו — נחיישם הפנימי — רק באופן זה אין החחלה פוסלת.

כל זה אמר בחיות התורה בבחינת מים המתהווים מבוחץ; אבל כאשר זכה האדם להדבק בתורה בכל נימי נפשו — אור תורה מחיהו ממש (ענין כתובות קריא), אדם זה חיו בבחינת טביל באש, כאשר רחיל על המלאכים, שטובלים בנהר דינור (נהר של אש); טבילה זו מתיכה מוככת ומחדשת את כל פנימיותו, עד שדבק ברוחניות ממש — דבק בקודש אביי-הוא, אבל גם דבקות זו צריך שתהיה על פי גודלי הטבילה, שירגיש שתוכן כל חייו ממש הוא רק התורה, ולא יצא לחוץ אפילו בשערה אחת, ולא תכנס עמו שום הציצה, או שערת עצמו שנקשרה שאינה נותנת לאש התורה לשלוט — תציצה היא.

נמצא: שהלמוד מביא לידי מעשה, וכשעמל בתורה בא לידי דבקות בלמוד עד שנעשית תורה — אור תורה מהווה; ואור תורה חדרר גם לתוך מעשיו ונעשים גם הם בחינת תורה אור; ומעשים אלו מתעלה לתורה עליונה יותר, פנימית יותר; וממנה למעשים עליונים פנימיים יותר; וחוץ הלילה — תורה ומצוה, מצות ותורה, כל אחת נבנת על גבי חביתה, וגם